

УДК 159.923

ВОЛОДИМИР ШЕВЧЕНКО, ДАРІЯ ДЖОГАН

sheva-65@list.ru

м. Миколаїв

МОТИВАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА

У статті висвітлюються основні аспекти професійної мотивації серед студентів-психологів. Розкриваються основні компоненти професійної мотивації студентів. Встановлено провідні мотиви сучасних студентів до майбутньої діяльності. З'ясовано значення професійної мотивації в структурі особистості.

Ключові слова: мотивація, професійна мотивація, професійна діяльність, вибір професії, студент-психолог.

Під час вибору професії, нашого майбутнього покликання, чи часто ми задумуємося над тим наскільки доцільним співвідносно до наших індивідуальних особливостей, як психологічних так і фізіологічних, є наш вибір? Чи дійсно ми вмотивовуємо себе конструктивними чинниками і потім не будемо шкодувати про свій вибір? Чи впливатиме потім це на нашу професійну діяльність, і наскільки вона буде ефективною за умов помилкової мотивації? Напевно, що ми не думаємо про це, а дарма. Питанням професійної мотивації займалися безліч психологів, і всі вони сходилися на тому, що вона є невід'ємним компонентом успішної діяльності та самореалізації індивіда, як у професії, так і в особистісному розвитку. Тому слід знати основні аспекти питання професійної мотивації не тільки майбутнім спеціалістам-психологам, а й кожній людині, яка планує успішну професійну діяльність.

Мотивація професійної діяльності, або професійна мотивація — це дія конкретних стимулів, що обумовлюють вибір професії і тривале виконання обов'язків, пов'язаних із цією професією, або сукупність внутрішніх і зовнішніх сил, які штовхають людину до трудової діяльності і надають цій діяльності спрямованості, що орієнтована на досягнення певних цілей.

Як і інші види мотивації, професійна мотивація піддається впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, які можуть бути як постійними, так і тимчасовими. Тому професійна мотивація одночасно є і відносно стійким, і відносно мінливим динамічним утворенням. В зале-

жності від психологічних особливостей особистості і зовнішніх обставин її життєдіяльності професійна мотивація однієї людини може в цілому зберігатися протягом декількох десятиліть, а професійна мотивація іншої людини – повністю зміниться за значно коротший термін.

Загальна закономірність полягає у тому, що у своєму розвитку мотивація професійної діяльності проходить, як мінімум, декілька етапів, кожен з яких характеризується своєю особливою структурою професійної мотивації:

1. Етап вибору професії або спеціальності;
2. Етап вибору місця роботи;
3. Етап безпосередньої реалізації професійної діяльності [1].

Реалізація трудової діяльності людини визначається в тій чи іншій мірі всією сукупністю мотивів, що впливають на неї протягом кожного з перелічених етапів. Мотиви трудової діяльності призводять до формування у людини мотивів вибору професії, а останні ведуть до мотивів вибору місця роботи.

Проблема мотивації і мотивів поведінки і діяльності з давніх пір займає розум учених, їй присвячено велика кількість публікацій і серед них – монографії російських авторів: В. Г. Асєєва, И. А. Василєва і М. Ш. Магомед-Емінова, В. К. Вілюнаса, І. А. Джідаряна та багатьох інших [5].

Згідно з класифікацією мотивів вибору професії Е. С. Чугунова, виділяє наступні типи професійної мотивації:

1. Домінантний тип професійної мотивації – передбачає стійкий інтерес до професії.

Інтереси суб'єктивно проявляються «в позитивному емоційному тоні, який набуває процес пізнання, в бажанні глибше ознайомитися з об'єктом, який набув значимості, дізнатися про нього більше, зрозуміти його».

2. Ситуативний тип професійної мотивації передбачає вплив життєвих обставин, які не завжди узгоджуються з інтересами людини. В основу ситуативної мотивації можуть покладатися економічні сімейні обставини, що характеризуються гострою актуальністю.

3. Конформістський (сугестивний) тип професійної мотивації, в основі якого лежить вплив з боку найближчого соціального оточення (поради батьків, друзів, знайомих) [7].

Згідно емпіричних досліджень у сфері професійної мотивації виявлено, що «конформістський тип мотивації...» негативно впливає на творчу діяльність майбутнього працівника.

Певна ланка вчених-психологів акцентувала увагу при дослідженні питання професійної мотивації на потребах людини, що лежать в основі здійснення професійної діяльності. Тут слід відмітити теорію американського психолога Д. Мак-Келланда та румунського соціолога К. Замфіра. Перший будував свою теорію мотивації на основі трьох основних потреб людини, що лежать в основі соціальної поведінки людей:

- 1) потреба влади (бажання впливати на інших людей);
- 2) потреба успіху (потреба в увазі до себе, самореалізації);
- 3) потреба приналежності (потреба в співробітництві, встановленні міжособистісних взаємозв'язків) [4].

К. Замфір у структурі мотивації трудової діяльності виділяє три складові:

1. Внутрішня мотивація (ВМ) – мотивація, що виникає з потреб людини і пов'язана безпосередньо з процесом і результатом праці, на якій він трудиться із задоволенням, без будь-якого тиску.

2. Зовнішня позитивна мотивація (ЗПМ) – містить мотиви, які лише опосередковано пов'язані з процесом і результатом праці: «матеріальне стимулювання, кар'єрний ріст, схвалення з боку колег і колективу, престиж, стимули, заради яких людина вважає за потрібне прикласти свої зусилля».

3. Зовнішня негативна мотивація (ЗНМ) – включає ті самі мотиви, непов'язані безпосередньо з процесом і результатом праці, але які мають негативне емоційне забарвлення уникання: покарання, критику, осуд, штрафи і т. п. [2].

Поглядів на питання професійної мотивації було безліч, але виводячи спільний знаменник, можна підкреслити, що майже всі вони включають в себе поняття зовнішнього та внутрішнього стимулу та потреби.

Повертаючись до питання професійної мотивації саме у студентів хочеться сказати, що досить широко, на нашу думку, розкриває питання професійної мотивації студентів, як майбутніх фахівців доктор психологічних наук І. В. Цветкова у дисертації «Мотивационная сфера личности современного студента: факторы, условия и средства ее формирования в процессе профессионального становления» (2007 р.). У своїй праці вона говорить про те, що мотиваційна сфера є психологічним утворенням, що має складну структуру і проявляється як феномен особистісного розвитку, що зображує ієрархічну, динамічну систему мотивів і їх суб'єктивну ієрархію. На думку І. В. Цветкової, структура мотиваційної сфери студента має складну, ієрархічну будову, що включає в себе мотиваційні механізми особистості, які проявляються в поведінковій регуляції поведінки. Мотиваційні прояви поділяються на зовнішні і внутрішні, індивідуальні і соціальні, активні, глибинні і стійкі психічні утворення. Мотивація виступає як стійке особистісне утворення і розглядається з позиції спрямованості, намірів у задоволенні потреб [8]. Для того щоб розібратися з провідними мотивами сучасних майбутніх спеціалістів-психологів, ми розробили методiku для дослідження професійної мотивації студентів-психологів на основі методики дослідження мотивації допризовної підготовки за авторами М. І. Томчук та В. В. Шевченко розміщеної в монографії цих авторів «Психологічні основи військово-патріотичного виховання учнів» (1999 р.) Метою даної методики було дослідження провідних мотивів вступу до професії студентів-психологів ВНЗ.

У структурі мотивації допризовної підготовки М. І. Томчук виділяє наступні сім груп мотивів:

1. Соціальні мотиви.
2. Мотиви військово-професійної спрямованості.
3. Пізнавальні мотиви.
4. Мотиви розвитку, вдосконалення своєї особистості.
6. Викладач допризовної підготовки, як приклад, взірць для наслідування учнями.
7. Мотиви престижності предмету.
8. Мотиви-вимоги [6].

Беручи за основу наведену вище класифікацію М. І. Томчука ми виділили власні п'ять груп мотивів за якими проходило дослідження, а саме:

1. Соціальні мотиви (СМ) – (усвідомлення суспільної значимості обраної професії, соціальної потреби в даній спеціальності).
2. Пізнавальні мотиви (ПМ) – (потреби в отриманні знань, а також умінь і навичок в обраній професії).
3. Мотиви самоактуалізації особистості (МСО) – (розвиток та вдосконалення себе як особистості, набуття соціальної значимості).
4. Мотиви престижності професії (МПП) – (мотив соціально прийнятого шаблону, «ідеалу» успішності професії, що можуть бути поширеним, як у суспільстві в цілому, так і у соціумі конкретного індивіда).

5. Мотиви-примуси (МП) – (мотиви негативного характеру, що свідчать про дисфункцію у професійному виборі та призводять до негативних результатів подальшої трудової діяльності, чи до її відсутності). Розроблений авторський опитувальник складався із 19 тверджень з варіантами відповіді «Так» або «Ні». Під час дослідження було опитано 20 респондентів, приблизно одного віку (18–19 років), що навчаються за спеціальністю «Психологія».

Результати анкетування аналізувались на якісному і кількісному рівні. На якісному рівні виявлялися мотиви, які обирає той чи інший студент. Встановлювалась їх кількість, зміст, особливості. На кількісному рівні вираховувалась алгебраїчна сума балів з усіх обраних студентом мотивів, визначалась їх вагомість, виділялись групи студентів з різним рівнем розвитку мотивації до професійної діяльності.

За результатами дослідження визначено, що дуже високий рівень мотивації існує у 40%

студентів; середній рівень мотивації у 25% студентів; низький рівень мотивації у 10% студентів; негативна професійна мотивація 25% студентів. Це свідчить про те, що значна кількість студентів (40%) має велике бажання навчатися за спеціальністю «Психологія» та оволодівати компетенціями майбутньої професії. Але в той же час 25% студентів показали негативну мотивацію, що свідчить про примусовий характер навчання на спеціальності «Психологія».

Таким чином визначено, що провідними мотивами професійної мотивації серед студентів-психологів є соціальні мотиви, мотиви самоактуалізації особистості та пізнавальні мотиви.

Мотиви-примуси, були виявлені у 25% опитуваних. Це свідчить про дисфункцію у професійному виборі, про вплив зовнішнього незалежного оцінювання на вибір майбутньої професії. Тобто можна припустити, що адекватні професійні мотиви у даній категорії студентів відсутні.

Також 45% респондентів не вбачають престижу в обраній професії, але при цьому мають високий рівень соціальних та пізнавальних мотивів.

У результаті проведеного дослідження, ми дійшли висновку, що професійна мотивація – є важливим компонентом професійної діяльності майбутніх спеціалістів, вона слугує запорукою професійного, соціального та особистісного розвитку індивіда. Під час дослідження на групі студентів-психологів, ми виявили позитивну тенденцію до адекватних професійних мотивів у більшості опитуваних та визначили, що найбільш актуальними є когнітивний, соціальний та самоактуалізуючий аспекти мотивації до професійної діяльності студентів-психологів. Також було встановлено, що у студентів, які мали негативну професійну мотивацію, причиною вступу до навчання на спеціальність «Психологія» була відсутність серед тестових іспитів зовнішнього незалежного оцінювання природничих і точних наук та загальний бал зовнішнього незалежного оцінювання.

Список використаних джерел

1. Елисеев О. П. Практикум по психологии личности. — СПб. : Издательство «Питер», 2000. — 560 с. — (Серия «Практикум по психологии»).

2. Замфир К. Удовлетворенность трудом / пер. с рум. — М. : Политиздат, 1983. — 142 с.
3. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. — СПб. : Издательство «Питер», 2000. — 512 с. — (Серия «Мастера психологии»).
4. Маккеланд Д. Мотивация человека. — СПб. : Издательство «Питер», 2007. — 666 с.
5. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии: Учеб. пособие / Под общей ред. А. А. Крылова, С. А. Маничева. — СПб. : Издательство «Питер», 2000. — 560 с. — («Практикум по психологии»).
6. Томчук М. І., Шевченко В. В. Психологічні основи військово-патріотичного виховання учнів. Монографія. — Миколаїв, видавничий відділ МФ НАУ-КМА, 1999. — 122 с.
7. Чугунова Э. С. Психология инженерного творчества. — Ленинград : Ленингр. орг. о-ва «Знание» РСФСР, 1990. — 32 с.
8. Цветкова Р. И. Мотивационная сфера личности современного студента — Хабаровск, 2007. — 530 с. — (Диссертация).

VOLODYMYR SHEVCHENKO, DARIIA DZHOCHAN
Mykolaiv

MOTIVATION OF PROFESSIONAL FUTURE PSYCHOLOGISTS

The article highlights the main aspects of professional motivation among students-psychologists. There are unfolded basic components of students' professional motivation. Established major reasons advanced students for future activities. It is shown importance of professional motivation in personality structure

Keywords: motivation, professional motivation, professional work, career choices, the student psychologist

ВЛАДИМИР ШЕВЧЕНКО, ДАРИЯ ДЖОГАН
г. Николаев

МОТИВАЦИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩЕГО ПСИХОЛОГА

В статье освещаются основные аспекты профессиональной мотивации среди студентов-психологов. Раскрываются основные компоненты профессиональной мотивации студентов. Определены ведущие мотивы современных студентов к будущей специальности. Выяснено значение профессиональной мотивации в структуре личности

Ключевые слова: мотивация, профессиональная мотивация, профессиональная деятельность, выбор профессии, студент-психолог.

Стаття надійшла до редколегії 04.04.2017